

a la construcció amb l'article (*lə u-*) i a més recordem que *alfals* normalment es pronuncia *aɥfals* i pot haver-hi una influència d'aquesta forma. JCorom registra *uzérdə* a Talteüll, *kúmə də l'uzérdə* a Calce, *lə uzérdéts* (nom d'una partideta) a St. Joan La Cella (Ross.), *prat də l'uzérdə* a Vallcebollera, *d'uzérdəs* a Vingrau, *l'uzérdə* a Canavelles (Confl.), «sembrem *uzérdə*» a Grions (terme de St. Feliu de Buixalleu, La Selva), 1971, *uzérdə* a Toses (Ripollès), 1935, i a Urtx (Cerd. esp.) i St. Aniol de Finestres (Garrotxa), 1968; la variant *ləz əlzérdəs* a Clairà (Ross.), que deu ser ultracorreció de *əu-*.

La forma catalana *userda* enfront de l'oc. *luzerna*, *-da* (mod. -o), suposa la deglutinació de la *l-*, vista com a inicial de l'article definit.³ L'extensió d'aquest nom de planta a la zona catalana no ha de sorprendre, car és mot usat diàriament pels pastors, i, com és sabut, aquests són ambulants d'un lloc a l'altre. Així, *userda* des del nord i el tot poderós, cat. *alfals*, cast. *alfalfa* (d'origen àrab, si bé allí també d'origen estranger: persa *aspest*), des del sud, van reduir a una mera variant d'alfals bord, no cultivat, la denominació originària cat. *melga*, cast. *mielga*, derivats del ll. vg. MELICA, ll. MEDICA, gr. *μηδική*, procedent del nom de Mèdia, nació de l'antic Iran. El mot occità, per la seva banda, també va mostrar-se molt escampadís, com sigui que a més del català va passar al francès, on es documenta des de la segona meitat S. XVI: *lauseerne*, 1566, en Pinet, en la traducció de Plini, *lyserne* 1581, *luserna* en Cotgrave 1611 (FEW v, 433a), *luzerne* 1587, 1600 (Rolland, *Flore Pop.* iv, 122); avui ha reemplaçat *sainfoin* gairebé en tot el territori. Del francès són manllesus l'ang. *lucern*, al. *luzernklee* (FEW v, 434b).

En occità és mot general a tot el domini amb poques excepcions. Per alguna casualitat estranya no es documenta fins 1571, quan el trobem en la forma llenguadociana de *lausardo* f. (FEW v, 433b). Apareix en tres variants principals (amb d'altres lleus diferències): *luzerno*, *luzardo* i *luzerdo*, essent aquesta darrera molt probablement forma de compromís entre les dues primeres. Mistral (TdF s. v. *luserno*) dóna *luserno*, *leserno* com a rodanès, *louserdo*, *-to*, *ouserdo* com a rouerg. i *lauseerdo*, *auseerdo*, *lausardo* com a llenguadocià. Gary dóna en el departament de Tarn, *luzèrno* «luzerne, plante vivace ---», Visner (1895) com a formes de Tolosa, *laouèrdò* i *luzèrno* (s. v.), Couzinié, *laouèrto* i *luzerno*, i Vayssier, *Dict. Aveyron*, *loùsèrdo*, *loùsèrto*. La forma més estesa és *-erna*, *-erno* (veg. FEW v, 433b, Rolland, *Flore Pop.* iv, 123-24); les formes amb *-d-* s'estenen a l'Arieja, Tarn, Aveyron, Cantal; el tipus *auzerdo*, sense *l-*, a l'Aude (ib.), però també penetra en el Tarn (Rolland iv, p. 124).

L'oc. *luzerna*, des del punt de vista fonètic, és perfectament explicable per ll. LUCERNA, i els etimologistes que han acceptat aquesta com a origen del mot ho justifiquen fent constar que el gra d'aquesta planta és lluent: segons Bloch i Bloch-Wartburg l'ús metafòric del sentit de 'cuca de llum' fou a la base de l'aplicació d'aquest mot a la planta en qüestió; és a dir que hom hauria vist en els grans d'alfals una imatge de la cuca

de llum. Wartburg (FEW v, 435b), per la seva banda, fa constar la forta brillantor dels grans bruns i atribueix l'arrelament del mot al comerç dels grans. Potser vagi tenir en compte l'observació de Rolland en el seu citat llibre, *Flore populaire*, 1876-1910, iv, 122, segons la qual els grans d'aquesta planta, igual que els de certes altres plantes lleguminoses, són «très llusants» i que d'aquí venia el seu nom; hi afegia, a més a més, que en un principi *semer de la luzerne* significava 'sempar un gra lluent'. De tot això hem de deduir que hom hauria dit primer *herba de luzerna* amb valor de *herba de cuca de llum* i després *luzerna* tot sol. Amb aquest motiu, notem també el basc guip. *argi-belar* «luzerne», literalment 'herba de llum', o més aviat 'herba brillant', ço que donaria suport a les explicacions de Bloch i Wartburg.

Així i tot, però, queden dubtes que la brillantor del gra sigui el factor decisiu en l'aplicació d'aquest nom a la planta. El cas és que no ens consta que els grans de l'alfals siguin tan brillants com per fer suposar una comparació amb la cuca de llum: són d'un groc viu però no brillants, i hi ha la possibilitat que el guip. *argi-belar* fos una adaptació del fr. *luzerne* amb valor de 'herba lluent', i amb aquest motiu ara sabem com aquest mot havia estat viatger. Encara més, hi ha sempre la possibilitat que els etimologistes que vagin ocupar-se d'aquest mot veien en el gra més brillantor que no hi era, influïts com ho estaven per l'etimologia presuposada. Recordem que en cap altre idioma germà la idea de brillantor del gra va donar peu a noms particulars.⁴ Altrament, hi ha el problema de les variants en *-erna* i *-arda*, car notem que un canvi de *-erna* > *-erda* no és usual fonèticament. Però, d'altra banda, com que *-ern* i *-ard* són sufixos cèltics ben coneguts i ben representats en occità, gairebé s'imposa cercar l'origen del mot en el substrat gàlic.

I de fet Mistral (TdF, s. v. *luserno* «luzerne») expressava l'opinió que aquest mot derivava del cèltic *lus* 'herba'. Efectivament, es tracta d'una paraula cèltica ben estesa: irl. ant. *luss* 'planta', que suposa una base cèltica **ludb-stu-*, relacionada amb l'indo-europeu *leudb-* «emporwachsen, hochkommen», got. *liudan*, a.-al. ant. *liotan* 'creixer' (IEW, 684-85). Són altres reflexos de **ludb-stu-* còrn. ant. *les id.*, còrn. mj. *leys*, pl. *losow*, ky. *llysiau*, bret. *louzou*. En gàlic el resultat de **ludb-stu-* hauria estat *lutsu-* amb l'africada sorda *ts*:⁵ d'on, doncs, **lutserna* amb el sufix cèltic *-ERN-*, tan comú en les llengües cèltiques (veg. Pederesen, *Vergl. Gramm. der kelt. Spr.* II, p. 53) i en indo-europeu en general (cf. ll. *lacerna*, *laterna*, *lucerna* etc.) i que el trobem, a més, en *galerna* (DECH s. v., DECat. s. v.) i en *moixernò* < **MUKSERNON-* (v, 730b60), d'una banda, i d'altra el derivat **lutsarda* amb el sufix *-ARD-*, d'origen cèltic, molt comú en gallo-romànic (veg. s. v. GALLARD). Els romans o els gals romanitzats no deuriem trigar massa en associar el mot nadiu **lutserna* (herba) amb el reflex del llatí LUCERNA 'flam', 'cuca de llum', fet que explicaria la seva evolució com LUCERNA amb *-ce-* > *dz* (després *z*).

Donem aquesta etimologia com a una possibilitat